

KYRRSTAÐA Í VIÐSKIPTASIÐFERÐI Á ÍSLANDI

ÞRÖSTUR OLAF SIGURJÓNSSON
VIÐSKIPTADEILD | HÁSKÓLINN Í REYKJAVÍK

2008 „háskóla-dómurinn“

- Siðfræði er vanrækt grein í kennslu í viðskipta- og hagfræðideildum í íslenskum háskólum (RNA, 2010)
- Fræðimenn vilja ekki tjá sig um álitaefni í viðskiptum (RNA, 2010)
- „... brýn þörf er fyrir siðvæðingu ...“ (RNA, 2010)

Newsweek

THE IN

WANTED SHADY CEOs

DEAD OR ALIVE

**\$ As the '90s Boom Unravels,
More and More CEOs Might End Up
On the Wrong Side of the Law \$**

PLUS

Robert J. Samuelson on the
Sinking World Stock Markets

Samtök iðnaðarins vilja: Bætt siðferði í viðskiptum

Gjaldþrot eins fyrirtækis getur haft viðtak og keðjuverkandi áhrif. Önnur fyrirtæki ríða til falls og afkomu fjölda fólks er stefnt í voða. Hægt er að ná fram ómældum sparnaði fyrir þjóðfélagið, fyrirtæki og einstaklinga með því að bæta viðskiptasiðferði, hindra kennitöluskipti og draga úr svartri atvinnustarfsemi. Samkeppni fyrirtækja getur ekki orðið edlileg nema þetta vandamál verði tekið föstum tökum.

Undanfarinn áratug hafa tapast gífurlegir fjármunir og mikil eignatillífersla orðið við gjaldþrot fyrirtækja. Samtök iðnaðarins telja að við þetta verði ekki lengur unað.

Leita verður allra leiða til þess að koma í veg fyrir að fyrirtæki séu rekin löngu eftir að þau eru raunverulega komin í þrot.

Þingja verður ábyrgð stjórnenda fyrirtækja og lánastofnana og koma í veg fyrir að menn geti gert sér leik að því að stofna hvert fyrirtækið á fætur öðru og skilja eftir sig slóð gjaldþrota og vanskila.

AÐGERÐIR

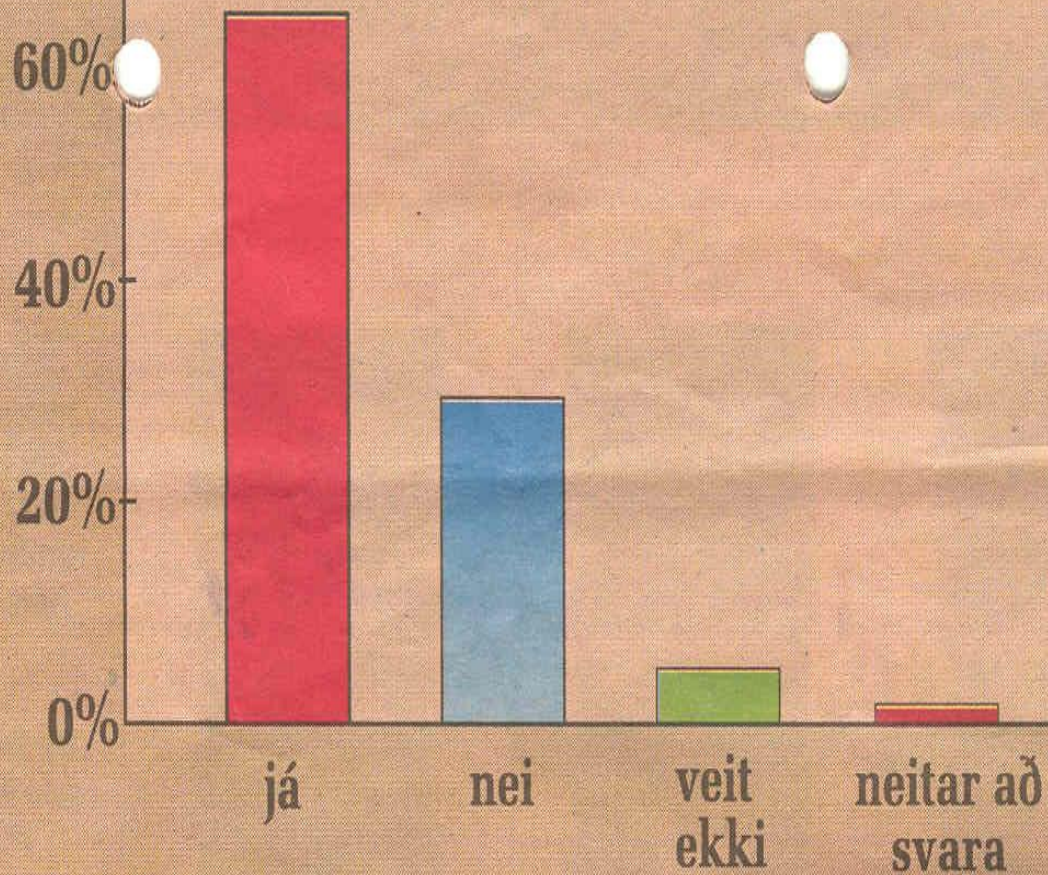
- Gjaldþrotalögum verði breytt.
- Lánastofnanir setji sér strangari útlánareglur.
- Reglur um ábyrgð stjórnenda við gjaldþrot verði hertar.
- Hlúð opinbera skipti ekki við fyrirtæki í vanskilum.

**SAMTÖK
IÐNAÐARINS**

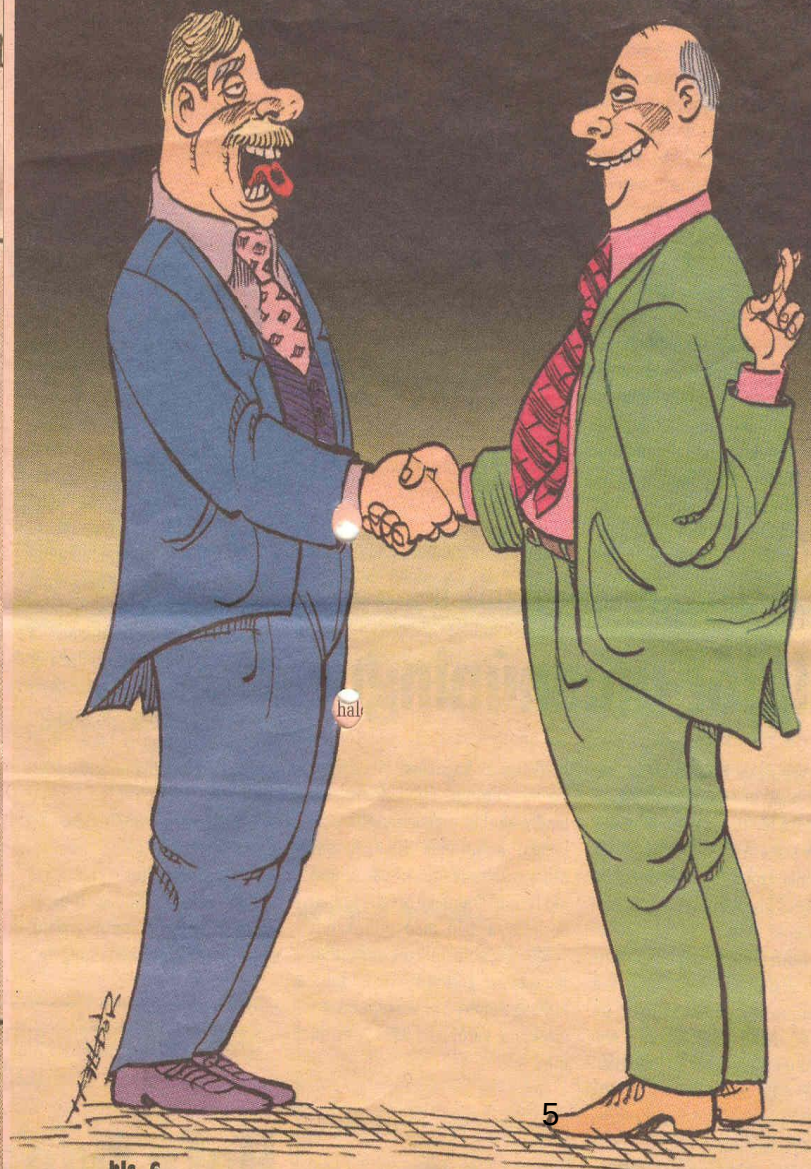
Þröngt mega sáttir svíkja!

Hefur þú eða fyrirtæki þitt orðað fyrir tjón vegna einhvers sem flokka mætti sem lélegt siðferði í viðskiptum?

Siðferði í íslensku viðskiptalífi

Sælir svíkja þeir?

Hvað var kennt fyrir 2008?

Háskóli	Kennsla
HR	Viðskiptasiðfræði (6e) skylda fyrir BS HMF og val fyrir dagskóla
HÍ	Viðskiptasiðfræði (10e) val sem hluti af MA námi í hagnýtri siðfræði
HA	Ekkert eitt námskeið en umræða í námskeiðum
Bifröst	Viðskiptasiðfræði var í boði 1999-2005 sem val, þá Corporate Governance (6e) og Sustainable Business (6e)

Þemu til umfjöllunar í rannsókninni

- Viðhorf til siðferðis í íslensku atvinnulífi
- Viðhorf til siðferðis í kjölfar hrunsins
- Viðhorf til siðferðis í eigin fyrirtæki
- Viðhorf til siðfræðikennslu í háskólum

Úrtak og framkvæmd

- könnun framkvæmd vetur 2011

- 419 stjórnendur
- Karlar 60%
- Útskriftarár
- Lífaldur
- Staða
 - Æðsti stjórnandi
 - Milli stjórnandi
 - Sérfræðingur
- Atvinnugrein
 - Endurskoðun
 - Fjármál
 - Framleiðsla/sjávarútvegur
 - Sérfræðipjónusta
 - Smásala
 - UT

Þemu til umfjöllunar í rannsókninni

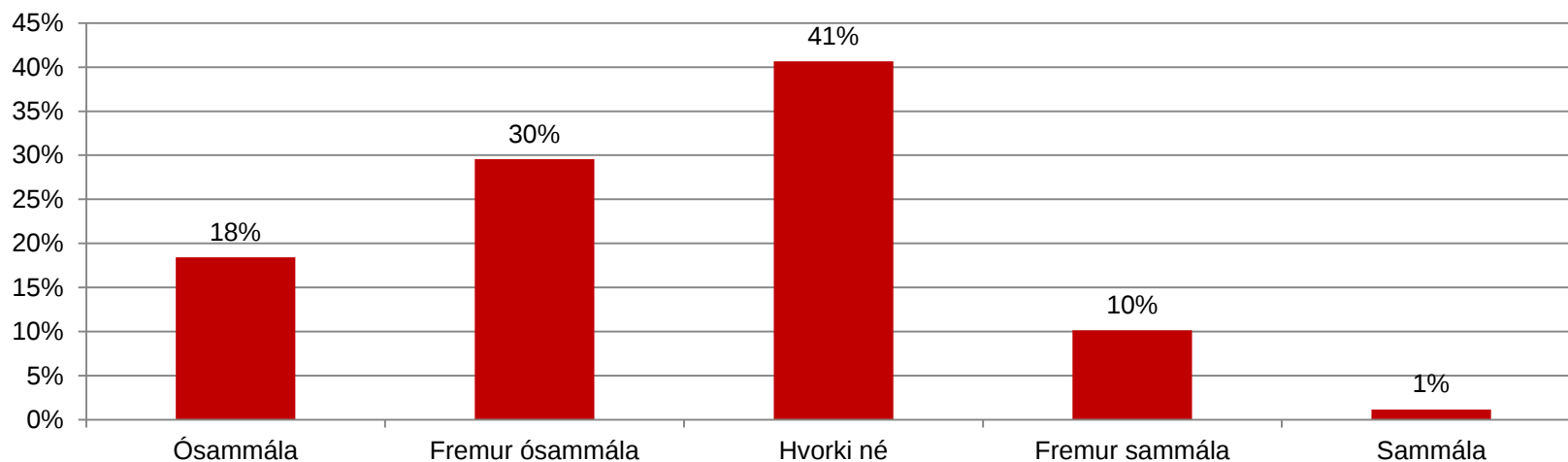
- Viðhorf til siðferðis í íslensku atvinnulífi
- Viðhorf til siðferðis í kjölfar hrunsins
- Viðhorf til siðferðis í eigin fyrirtæki
- Viðhorf til siðfræðikennslu í háskólum

Hver er staðan?

- viðhorf til siðferðis í íslensku viðskiptalífi

Siðferði í viðskiptum á Íslandi er gott miðað við nágrannalöndin

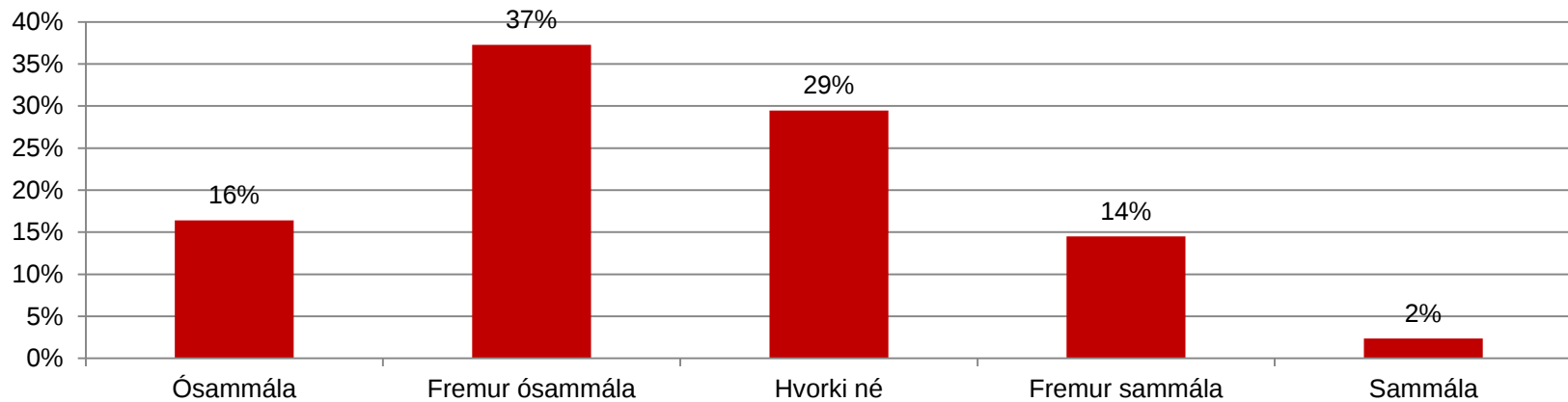

KK (2,56) > KVK (2,32), marktækt**
Eldri 2,55 > Yngri 2,32, marktækt*

Hver er staðan?

- viðhorf til siðferðis í íslensku viðskiptalífi

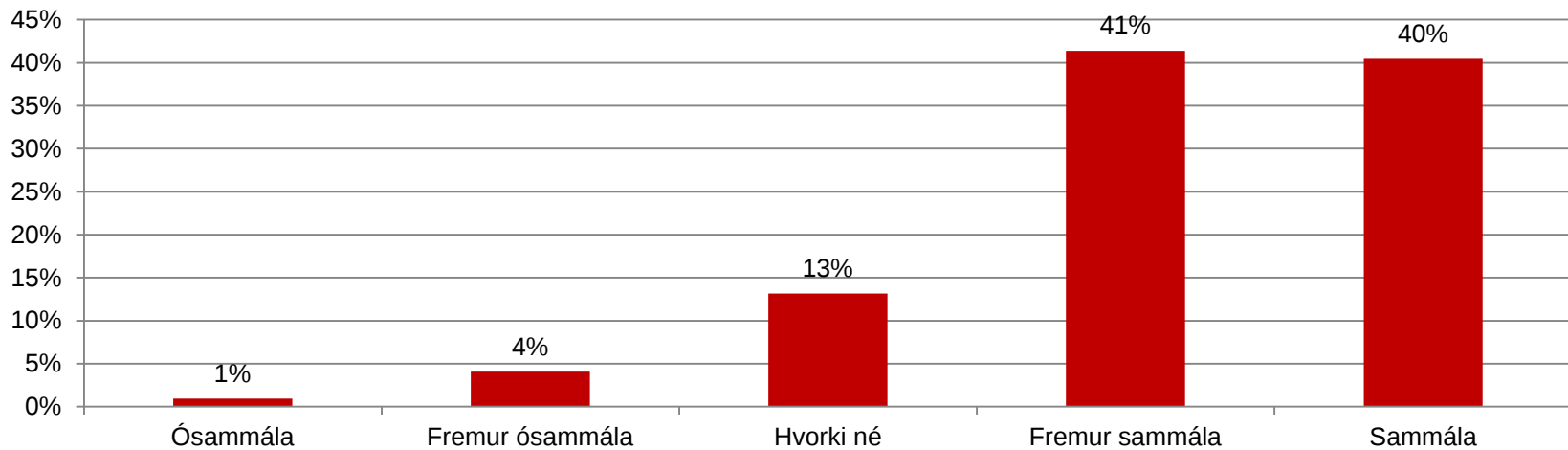
Áhersla er lögð á viðskiptasiðferði í stefnu íslenskra fyrirtækja

Hver er staðan?

- viðhorf til siðferðis í íslensku viðskiptalífi

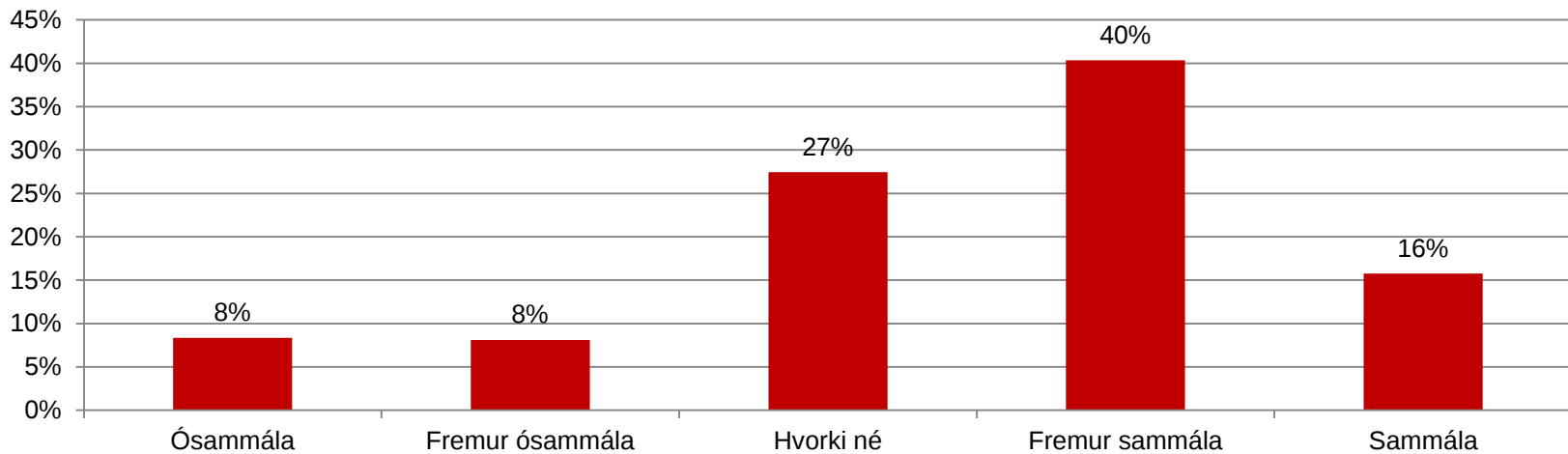
Hyglun er algeng í íslensku viðskiptalífi

Hver er staðan?

- viðhorf til siðferðis í íslensku viðskiptalífi

Siðferði í viðskiptum er betra hjá konum en körlum

Þemu til umfjöllunar í rannsókninni

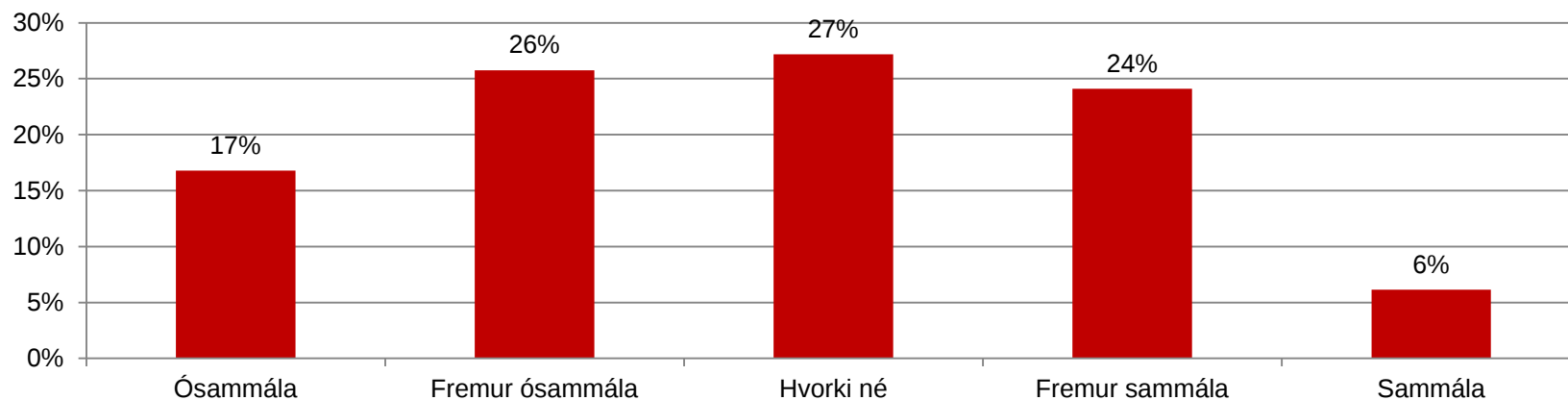
- Viðhorf til siðferðis í íslensku atvinnulífi
- **Viðhorf til siðferðis í kjölfar hrunsins**
- Viðhorf til siðferðis í eigin fyrirtæki
- Viðhorf til siðfræðikennslu í háskólum

Hver er staðan?

- viðhorf til siðferðis í kjölfar hruns

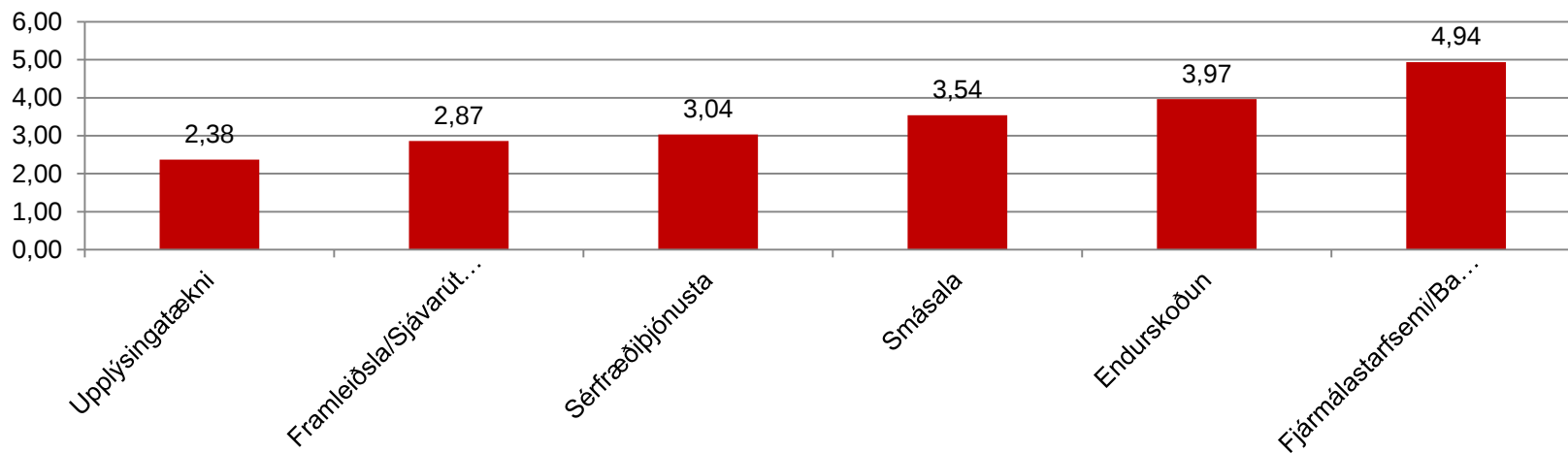
Siðferði í viðskiptum á Íslandi hefur batnað síðan haustið 2008

Hver er staðan?

- viðhorf til siðferðis í kjölfar hruns

Viðskiptasiðferði best = 1, verst=6

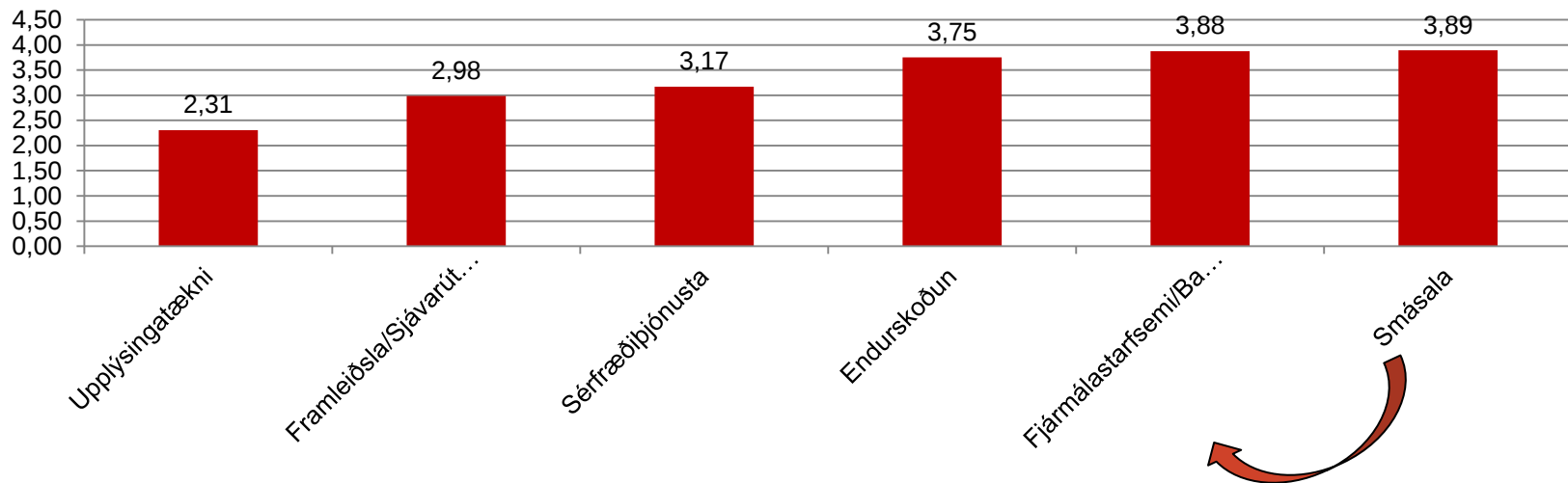

Ekki munur eftir kyni, aldri, útskriftarári eða starfi, en ...

Hver er staðan?

- viðhorf til siðferðis í kjölfar hruns

Viðskiptasiðferði best = 1

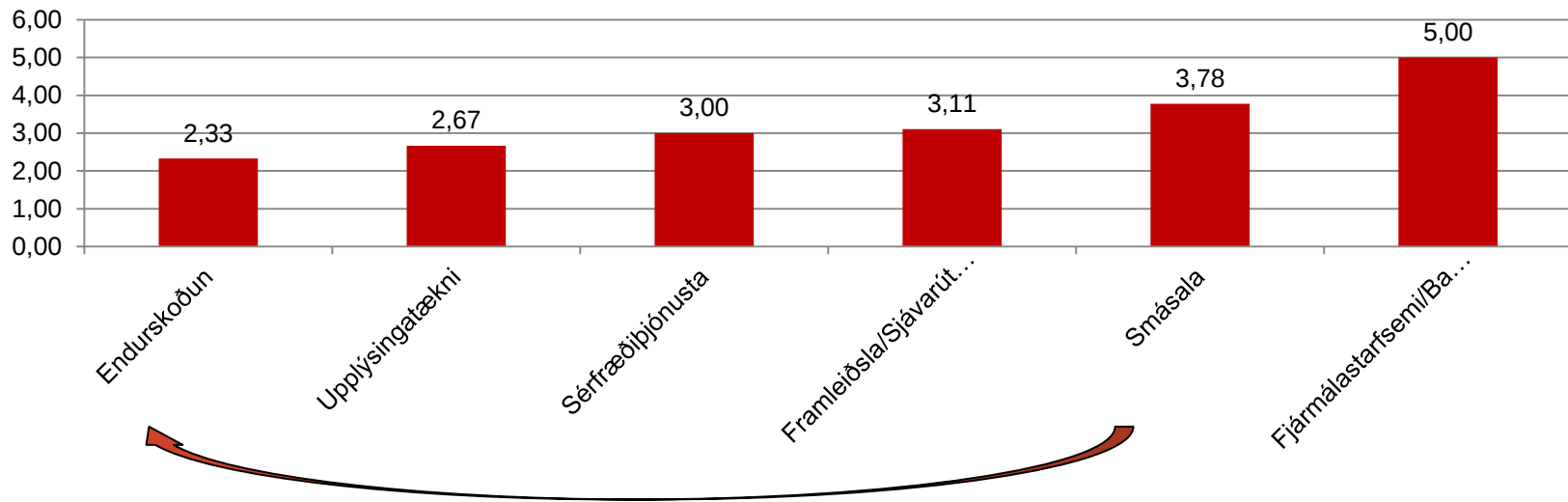

Fjármálageirinn svarar

Hver er staðan?

- viðhorf til siðferðis í kjölfar hruns

Viðskiptasiðferði best = 1

Endurskoðun svarar

Þemu til umfjöllunar í rannsókninni

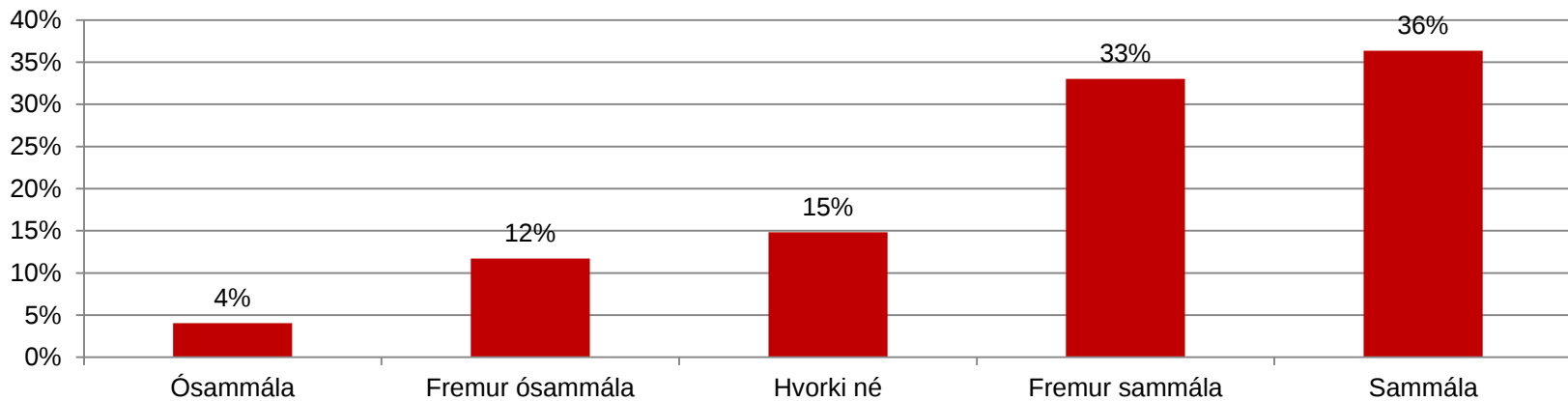
- Viðhorf til siðferðis í íslensku atvinnulífi
- Viðhorf til siðferðis í kjölfar hrunsins
- **Viðhorf til siðferðis í eigin fyrirtæki**
- Viðhorf til siðfræðikennslu í háskólum

Hver er staðan?

- viðhorf til siðferðis í eigin fyrirtæki

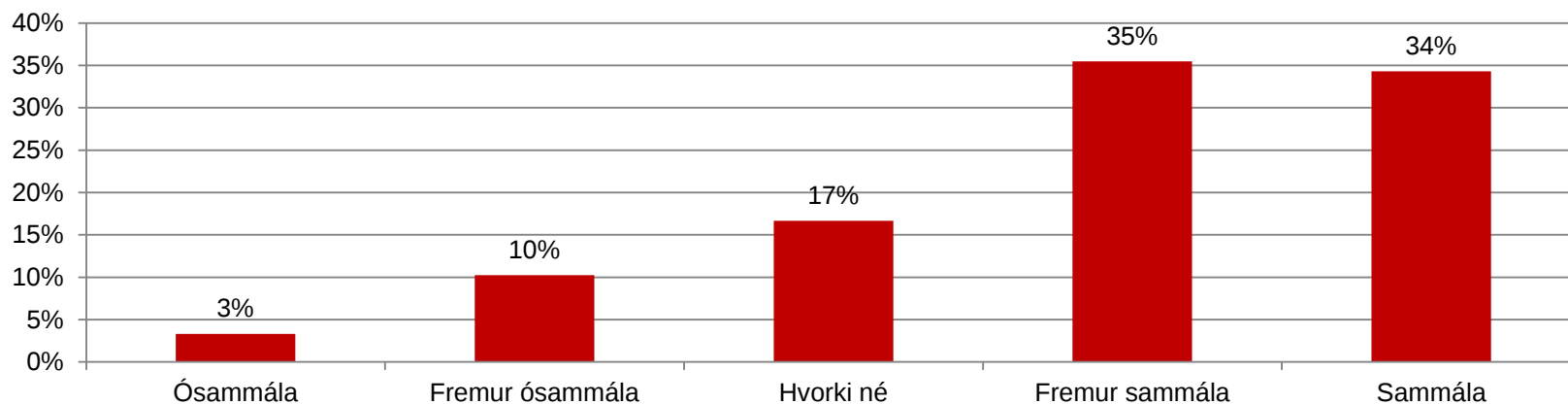
**Fyrirtæki okkar ber hag allra hagsmunaaðila fyrir brjósti,
ekki aðeins hluthafa**

Hver er staðan?

- viðhorf til siðferðis í eigin fyrirtæki

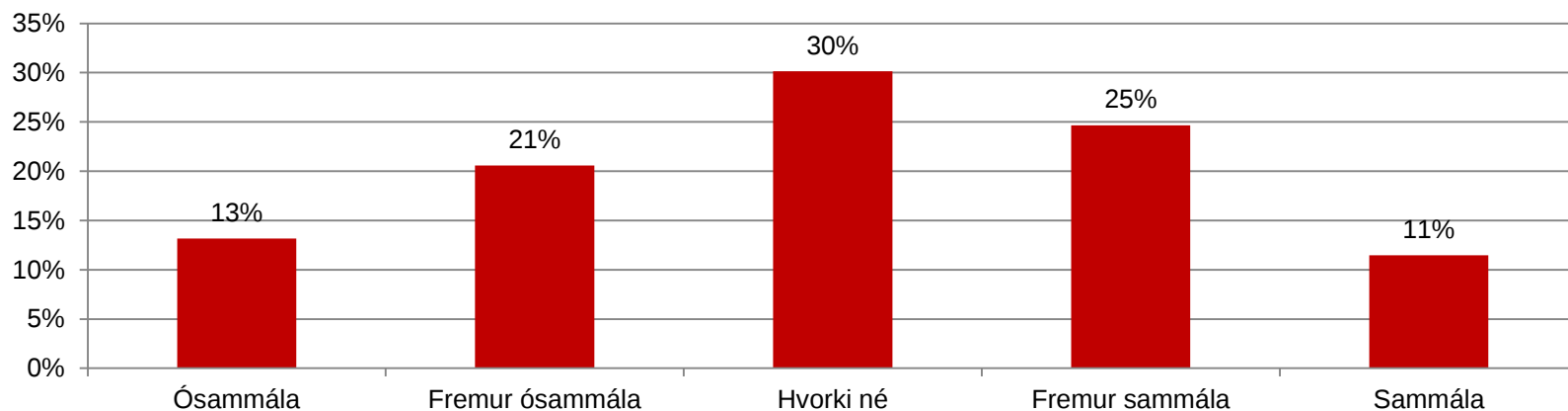
Að hugsa um gott viðskiptasiðferði er ofarlega í hugum stjórnenda í okkar fyrirtæki

Hver er staðan?

- viðhorf til siðferðis í eigin fyrirtæki

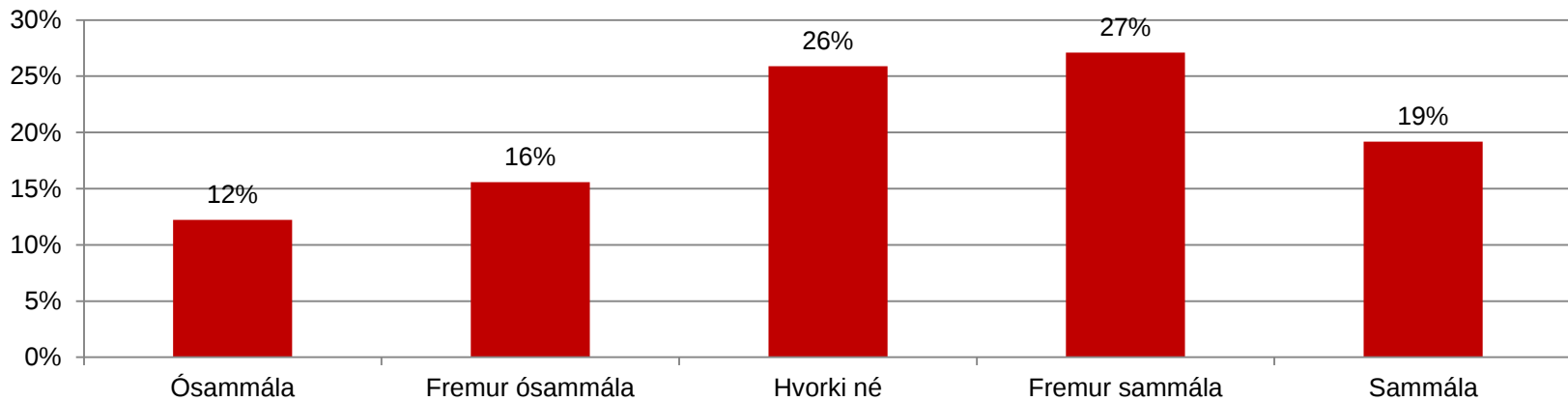
Í fyrirtæki okkar höfum við formlegar leiðir til að fylgja þegar kemur að lausn siðferðilegra álitamála

Hver er staðan?

- viðhorf til siðferðis í eigin fyrirtæki

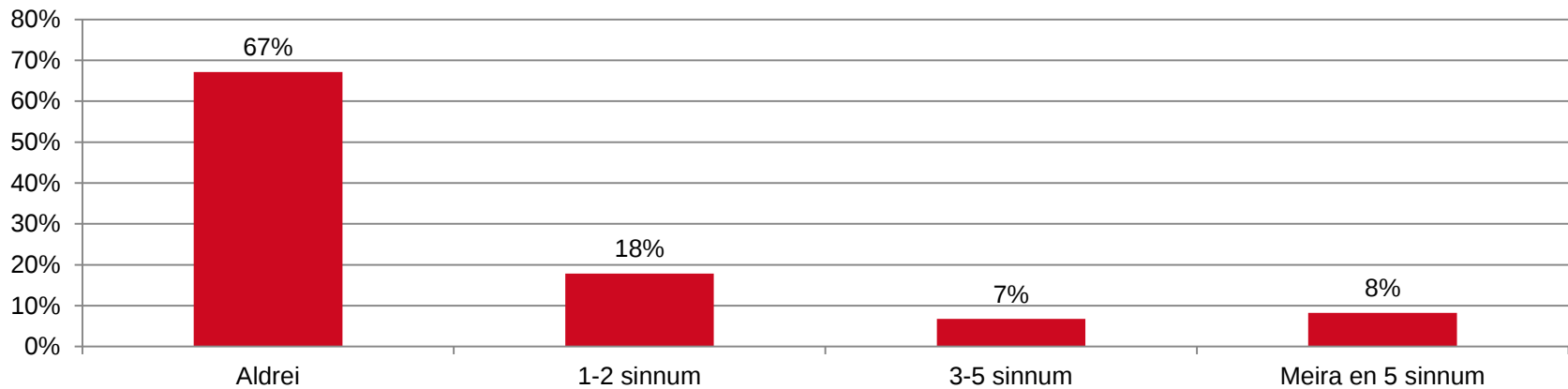
Stjórnendur eru gerðir ábyrgir ef þeir brjóta siðareglur fyrirtækisins

Hver er staðan?

- viðhorf til siðferðis í eigin fyrirtæki

Ég hef undanfarin tvö ár orðið vitni að ósiðferðilegri hegðun í fyrirtæki mínu

Hver er staðan?

- viðhorf til siðferðis í eigin fyrirtæki

- Fyrirtækjum hyglað vegna múta
- Hyglun varðandi samningagerð af hálfu stjórnar
- Reynt að hafa áhrif á viðskipti með gjöfum
- Viðskiptavinum hyglt vegna fjölskyldutengsla
- Ekki farið að reglum við ráðningu starfsmanna
- Neikvæð gögn um vöru sem viðskiptavinir voru ekki upplýstir um
- Verslað við skylda, ekki farið eftir innkaupareglum
- Yfirborðsmennska ríkir, nú er í tísku að tala um viðskiptasiðferði, það gera allir en bara í orði

Þemu til umfjöllunar í rannsókninni

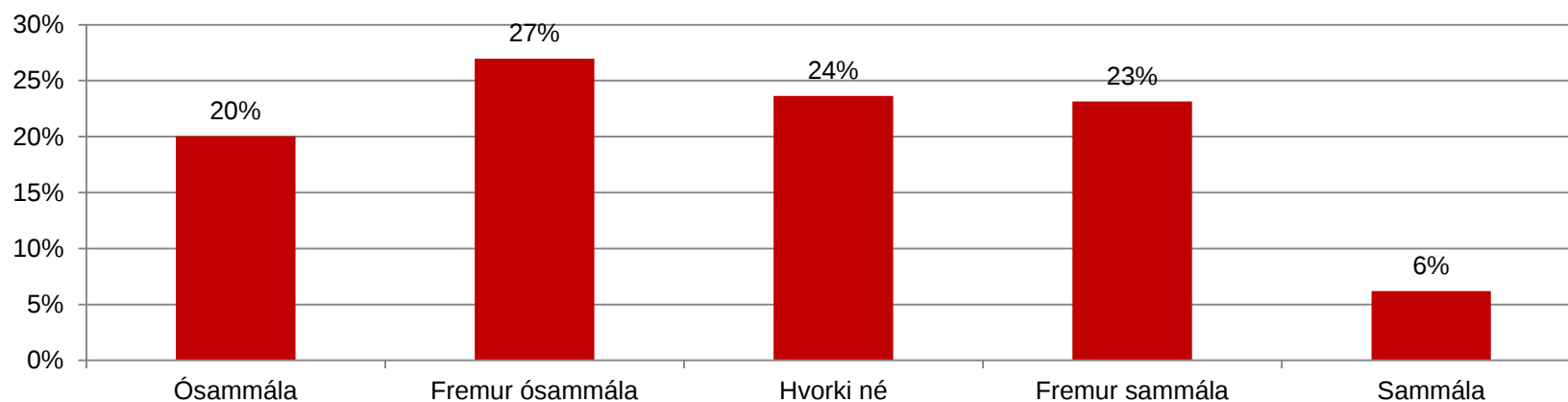
- Viðhorf til siðferðis í íslensku atvinnulífi
- Viðhorf til siðferðis í kjölfar hrunsins
- Viðhorf til siðferðis í eigin fyrirtæki
- **Viðhorf til siðfræðikennslu í háskólum**

Hver er staðan?

- viðhorf til siðfræðikennslu í háskólum

Viðskiptaháskólar eru ábyrgir fyrir slæmu viðskiptasiðferði útskrifaðra nemenda sinna

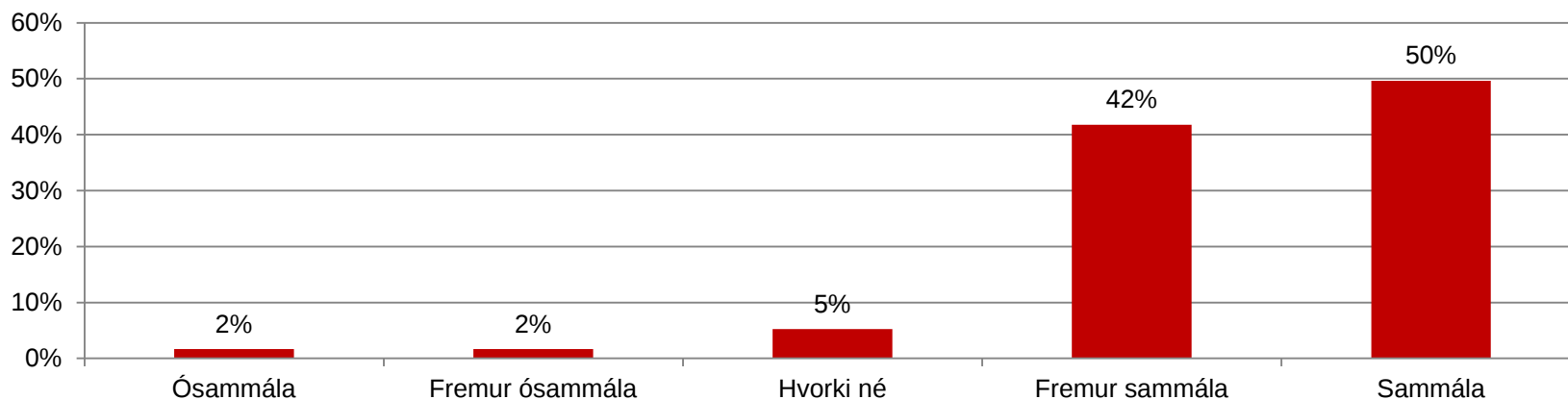

Ekki marktækur munur á svörum kynja, aldurs, starfsheiti
Framleiðsla/sjávarútvegur 3,05 > Endurskoðun 1,89 marktækt**

Hver er staðan?

- viðhorf til siðfræðikennslu í háskólum

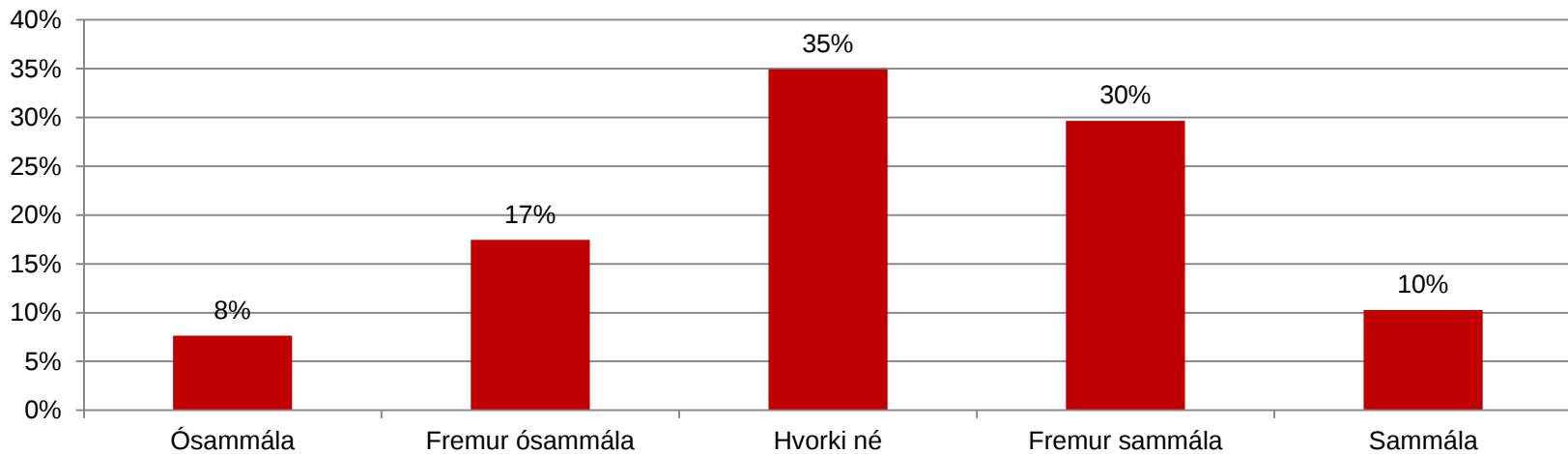
Það er hlutverk viðskiptaháskóla að styrkja samfélagslega ábyrgð nemenda sinna

Hver er staðan?

- viðhorf til siðfræðikennslu í háskólum

Gott viðskiptasiðferði verður helst lært á vinnustaðnum

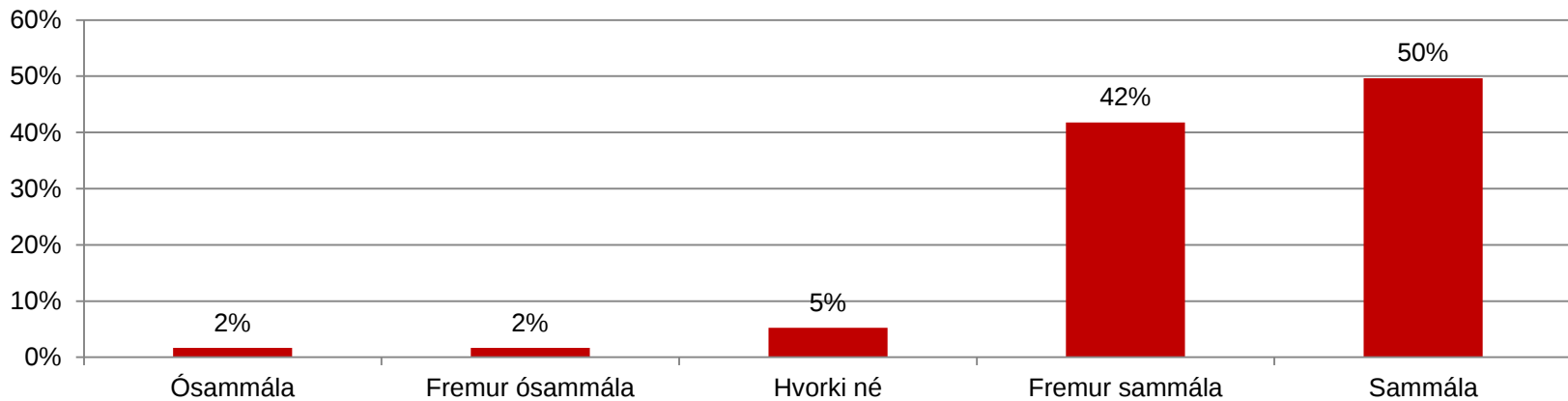

Ekki munur á svörum kynja, aldurs, starfsheiti eða atvinnugrein

Hver er staðan?

- viðhorf til siðfræðikennslu í háskólum

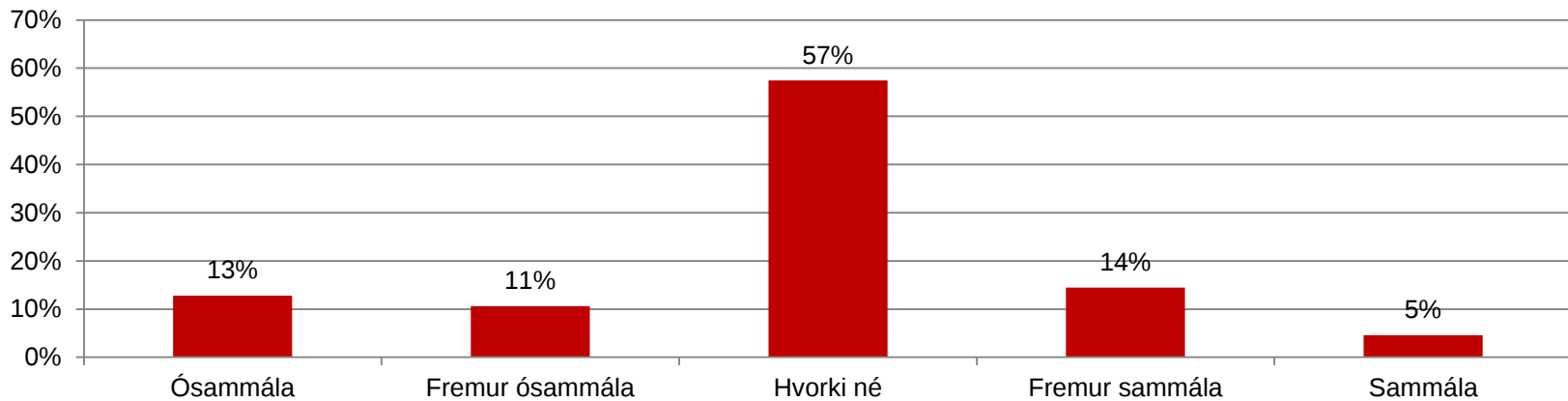
Það er hlutverk viðskiptaháskóla að styrkja samfélagslega ábyrgð nemenda sinna

Hver er staðan?

- viðhorf til siðfræðikennslu í háskólum

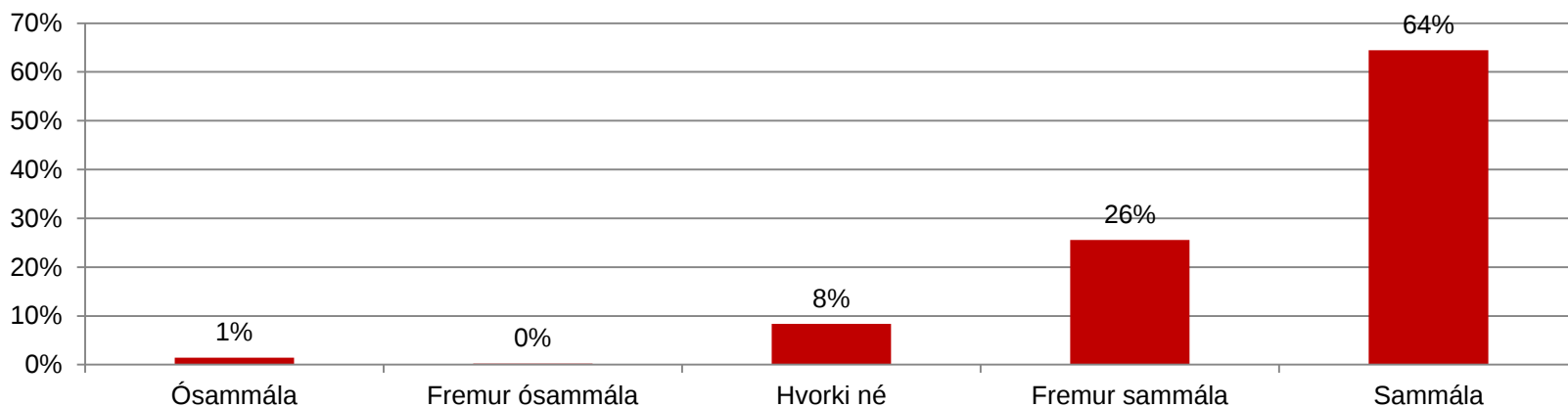
Útskrifaðir nemar úr viðskiptafræði eru siðferðilega ábyrgari nú en fyrir 2008

Hver er staðan?

- viðhorf til siðfræðikennslu í háskólum

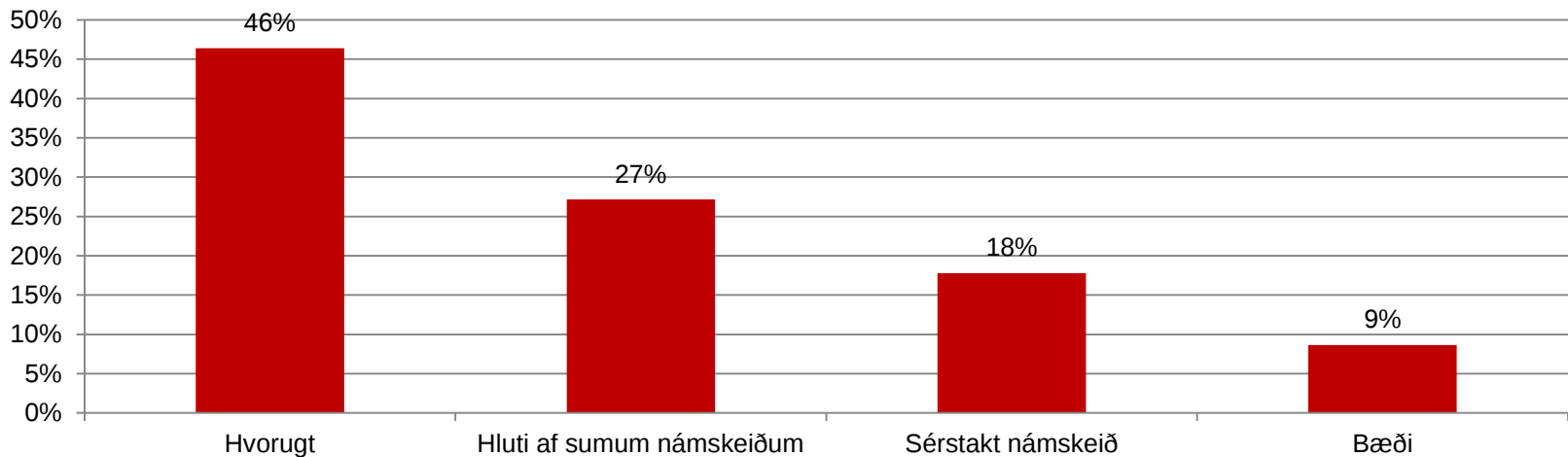
**Það ætti að vera skylda fyrir nemendur í viðskiptafræði
að læra viðskiptasiðfræði**

Hver er staðan?

- viðhorf til siðfræðikennslu í háskólum

Í námi mínu var viðskiptasiðfræði kennt sem...

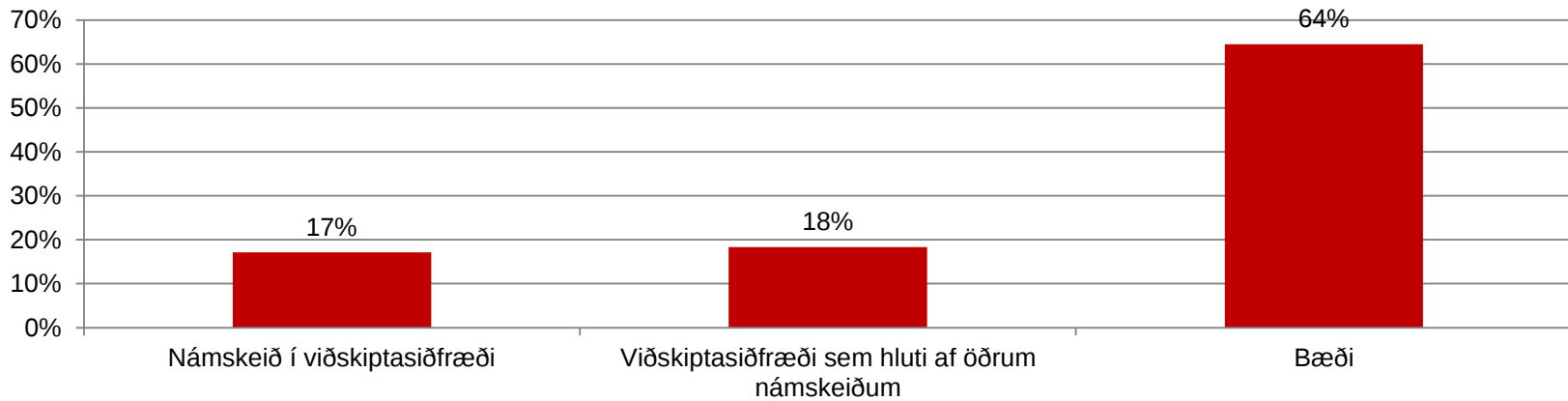

Yngri (63%) frekar en eldri (39%)
Endurskoðun (78%) og fjármál (67%) frekar en aðrar atvinnugreinar, 43-52%.

Hver er staðan?

- viðhorf til siðfræðikennslu í háskólum

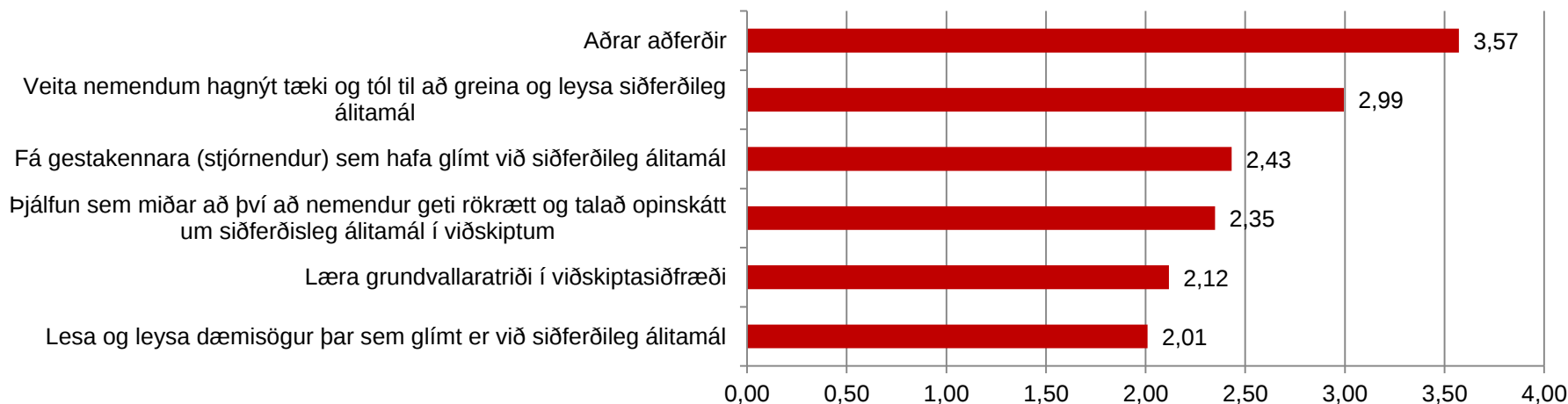
Eftirfarandi ætti að styðja nemendur til að temja sér gott viðskiptasiðferði

Hver er staðan?

- viðhorf til siðfræðikennslu í háskólum

Hvernig ætti að kenna viðskiptasiðfræði? 1 = mikilvægast

Upphafsglæran

- Siðfræði er vanrækt grein í kennslu í viðskipta- og hagfræði í íslenskum háskólum (RNA, 2010)
- Fræðimenn vilja ekki tjá sig um álitaefni í viðskiptum (RNA, 2010)
- „... brýn þörf er fyrir siðvæðingu ...“ (RNA, 2010)

Hvað var kennt fyrir 2008? Og hvað eftir?

Háskóli	Kennsla fyrir 2008	Kennsla eftir 2008
HR	Viðskiptasiðfræði (6e) skylda fyrir BS með vinnu og val fyrir aðra	Viðskiptasiðfræði skylda sem stakt námskeið (6e) fyrir BS og MBA, komið fyrir inn í námskeið í MS.
HÍ	Viðskiptasiðfræði (10e) val sem hluti af MA námi í hagnýtri siðfræði	Sama
HA	Ekkert námskeið en umræða í námskeiðum	Viðskiptasiðfræði í símenntun
Bifröst	Viðskiptasiðfræði var í boði 1999-2005 sem val Corporate Governance (6e) og Sustainable Business (6e)	Sama

Viðskiptaháskólar og viðskiptasiðfræði

- Umræða um nauðsyn kennslu á sviði viðskiptasiðfræði í viðskiptaháskólum varð til um 1960 (Pierson, 1959; Gordon and Howell, 1959; Long, 1984; Shad, 1987; Frederick, 1988)
- Siðferðisvitund nemenda eykst með því að taka námskeið á sviði viðskiptasiðfræði, en áhrifin minnka (Weber, 1990)
- Margar kennsluaðferðir reyndar, (a) hlutverkaleikur (Rice, 1994), (b) leikjafræði (Garaventa, 1988), (c) blanda við raunhæf verkefni (Polansky, 1998), (d) notar kvikmyndir (Berger and Pratt, 1998), (e) dæmisögur (Greenwood, 2000), (f) nýja testamenntið (Coate and Mitschow, 2002), (g) dæmi að gerast (McWilliams and Nahavandi, 2006), (h) hetjusögur, (Watson, 2003)

Viðskiptaháskólar og viðskiptasiðfræði

- Kennsluaðferðirnar hafa ekki virkað; nemendur læra kenningar en fá ekki að kljást við raunveruleg siðferðileg vandamál, að taka ákvarðanir og standa andspænis persónulegri áhættu (Godsey, 2007)
- Kennsluaðferðirnar hafa þó breyst í þá átt að líkja sem mest eftir raunverulegum aðstæðum og bjóða nemendum tækifæri til að vinna raunhæf verkefni
... en sem nemendur geta þeir aldrei tekið umrædda persónulega áhættu.

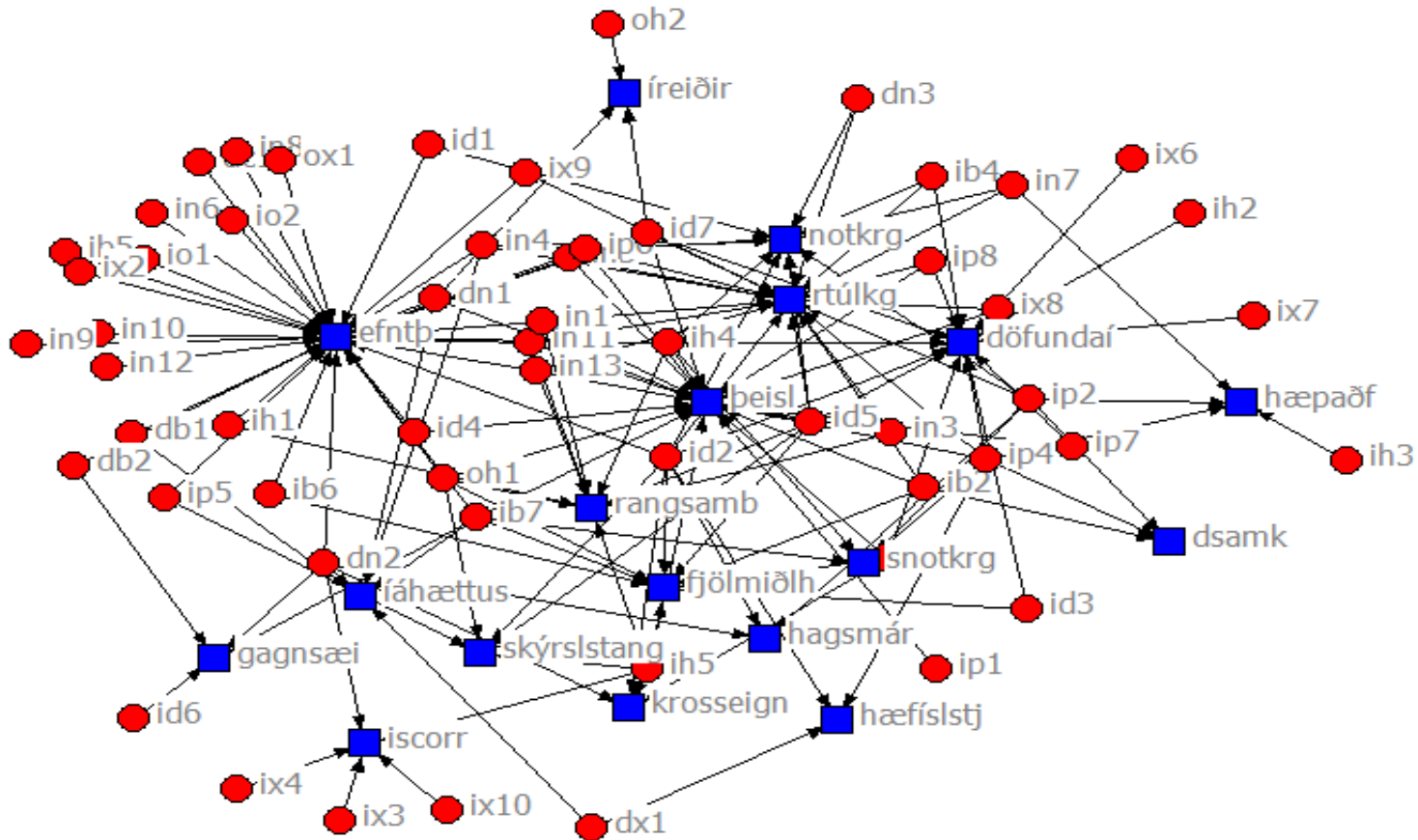
Viðskiptaháskólar og viðskiptasiðfræði

- Loe et al, 2000, JBE – hvað segja rannsóknir?
 - Tíðarandi hefur mikil áhrif á siðferðilega hegðun
 - Einstaklingar telja sig siðferðilega sterkari en aðrir
 - Það þarf áttak til að breyta hegðun fólks hvað viðskiptasiðferði varðar
 - Tilvist siðareglna ýtir ekki undir siðferðilega breytni
 - Ekki er munur á kynjunum hvað viðkemur siðferðilega breytni
 - Stig siðferðis er verra í viðskiptum en á öðrum sviðum
 - Sterk gildi skýra góða siðferðilega breytni í viðskiptum
 - Nemendur hafa lægri siðferðilegan þröskuld en stjórnendur
 - Einstaklingar breyta gildum sínum eftir aðstæðum
 - Einstaklingar framkvæma áður en þeir hugsa
 - Konur hugsa meira um siðferðileg álitamál
 - Karlmenn eru líklegri til að fela mistök sín
 - Enginn marktækur munur eftir aldri
 - Eldra fólk viðhefur meiri siðferðilega breytni
 - Siðareglur efla siðferðilega hegðun
 - Starfsfólk sækist eftir leiðbeinandi leiðarljósum

Upphafsglæran

- Siðfræði er vanrækt grein í kennslu í viðskipta- og hagfræði í íslenskum háskólum (RNA, 2010)
- Fræðimenn vilja ekki tjá sig um álitaefni í viðskiptum (RNA, 2010)
- „... brýn þörf er fyrir siðvæðingu ...“ (RNA, 2010)

Fræðimenn háskólanna fjalla ekki um siðerðileg álitaeefni

Fræðimenn háskólanna

- Falskt sjálfstraust viðskiptalífs vegna niðurstaðna rannsókna á spillingu – mælingarnar eru gallaðar
 - Vaiman, V., Sigurjonsson, T.O., and Davíðsson, P. (2011). Weak Business Culture as Antecedents of Economic Crisis: The Case of Iceland. Journal of Business Ethics, 98(2), 67-83.

Kyrrstaða í viðskiptasiðferði á Íslandi en viðskiptaháskólar gætu átt hlutverk

- Kennsla og þjálfun á sviði viðskiptafræði þarf að vera hluti af „hlutverki, stefnu og skipulag“ háskóla
- Fræðimenn eiga að hafa hvata af því að taka þátt í þjóðmálaumræðu og koma rannsóknum til skila
- Kennsla og þjálfun á sviði viðskiptasiðfræði á að eiga sér stað
- ... og jafnframt sem símenntun – styður við gott viðskiptasiðferði samkvæmt rannsóknum en er líka uppspretta nýrra rannsókna og dæmisagna til að nota í kennslu